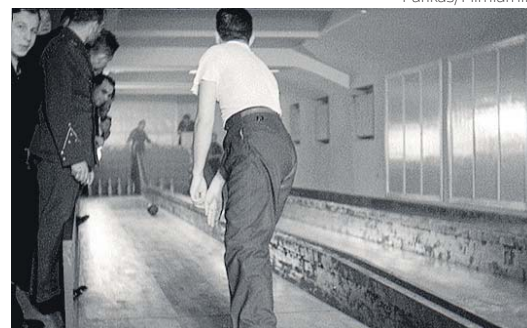

MUUSIKA-PÜHAMU:
Kontserdisaal
enne 1920.
aastat.

**ÜKS TEATRI
OLNUD
POODIDEST:**
esimese
korruse
kaupluste
tüüpiline
sisevaade.

**VÄIDETAVALT
EESTI PARIM:**
Veeremängu-
tee avapäeva
võistlused
Estonia keldris
1936. aastal.

Parikas/Filmiarhiiv

Laupäev, 5. september 2020 NÄDALAVAHETUS

Juhan Liivi legendaarne pintsak aitas koos rahva annetustega Estonia maja püsti panna

1913. aastal avati turu taga Saksa teatri kõrval teatri uus uhke hoone

„Kallis kodumaa! Anna andeks, et ma nii vaene olen ja sulle midagi suurt ei või templi ehitamiseks annetada. Aga annan, mis mul on!“ võtnud **Juhan Liiv** (pildil) 1911. aastal Estonia ehituse juures oma viledaks kulunud pintsaku seljast, et sellega maja valmimist toetada. Tahtnud üliiride sinna maha jätta, kuid linnavaht olla vahele seganud ja pintsak jäänud viimast korda Tallinnas viibinud kirjanikule, kellel vaheldusid hämaramad ja selgemad päevad, siiski alles. Kuid tähtis oli öieti muu, nagu ka Juhan Liivi muuseum on kirjutanud: selle pintsaku taskus oli Unistus, mis just tänu pintsakule täide läks.

TÕNIS ERILAID
tonis.erilaid@ohtuleht.ee

Tallinnas, aga siis vahetati sageli tegutsemiskohti, seltsi tungis sakslasi, nii et protokollidki vaid selles keeles kirja pandi, ning seltsielu muutus lihtsalt la-baseks, kuni näitejuht Andres Pert koos Johann Bergmanniga Estonia seltsile uuesti elu sisse puhus ja 1895. aastal Väike-Tartu maanteele oma püsiv kodu leiti.

Ajakirjanik Karl Korneri väitel olla Liiv pintsakut annetades koguni põlvili langenud. Kindlasti oleks hirmvaese kirjaniku viletsa pintsaku eest saadud vähene raha ehitusel ära kulunud, sest oli ju kaela võetud tohutu võlakoores, kui rahva annetustest kaugeltki ei piisanud.

Kuigi pintsaku legend, mida ka Friedebert Tuglas aitas tunnuks teha, võis annetusi tagant tõugata, nagu too ürp vast mõni aasta tagasi veel kord teatrit reklaamida aitas. Levis nimelt jutt, et Estonia keldrist leiti Liivi legendaarne pintsak üles ja see on nüüd teatris klaasi all näha.

Estonia seltsi algusajad

Juba 1865. aasta oktoobris oli rühm käsitöölisi ja ametnikke asutanud Viru tänaval kaupmees Johann Trummeri majas laulu- ja mänguseltsi Esthonia. Mälestuste järgi algul teatritegemisele ei mõeldud, rohkem korraldati omakeskis mõnusaid koosviibimisi, kus voolas vein ja kõlased ühislaulud. Siiski mängiti seltsi liikmete eestvõttel juba 1871. (1872.?) aastal maha ka esimene eestikeelne näitemäng

1902. aastal panid mitu Eesti seltsi kubernerile ette palve uue teatrimaja ehitamiseks. See lükati tagasi – ametlikuks põhjenduseks toodi, et enamikul seltsidel pole kinnisvara arendamine põhikirjaliseks ülesandeks. Kui aga linnavalitsus rahvamaja-teatri tarvis Saksa teatri ja turuplatsi kõrvale suure krundi andis, leebus ka kuberner ning lubas ehituse tingimisel, et hoone valmiks hiljemalt 1914. aastal.

Ajalehed kirjutasid hiljem, et Estonia teater on eestlaste visaduse monument. Visad küll olid, aga ka aeglased. Loodi komisjone, arutati asja, kuni alles Vanemuise uhke hoone valmimine Tartus pani Tallinnaski asjad

käima. 1906. aastal otsustati august teha ja kinnitati: meie maja tuleb kaks korda uhkem kui tartlaste oma. Raha püüti saada näitemüüride ja piduõhtutega, eesti linnavolinikud ja parun Girard de Soucanton andsid suuremad summad. Müüdi 25rublaseid osatähti, mis küll ilma nurinata ei läinud: „kas ei ole see ilmaaegne pilkamine, kui Tallinnasse teatri- ja kontserthoone ehitatakse raha eest, millega võiks 200 perekonnale odavad korterid muretseda“. Arvati, et ehitamine maksab 325 000 rubla. Tegelikult tuli lõpuks välja käia 811 416 rubla ja 32 kopikat. Alles 1909. aastal kinnitati Tallinna Eesti Teatri „Estonia“ Ehituse ja Ülalpidamise Osaiühisuse põhikiri, mille algkapital pidi kogutama 5000 osatähe müügiga. Sügisel valis peakoosolek 17 projekti seast välja soomlaste Armas Lindgreni ja Wivi Lönni töö, märkides: „Terve hoone tuleks Soome stiilis ja ei peaks mitte ülitoredust taga ajama...“ Teatrimaja nurgakivi otsustati panna VII üldlaulupeu teisel päeval 13. juunil 1910, kuid kuberner oskas selle rikkuda, keelates eesti keele tarvitamise. Nii jäid kõned ja pidulikkus selle toimingu juures ära. Hoonesüvendist veeti muld Tiigiveski platsile pargi aluseks. Seltskond hakkas ehitusel varsti hoogsamalt kaasa lööma: kes annetas raha, kes käis ehitusel abiks.

Hoog oli sees kuni 27. septembrini 1911, kui üks kandesammas kokku langes ja kiskus osa seinamüürist suure kolinaga kaasa. Kuus töölisi jäi varingu alla, üks neist sai koguni surma. Päevaleht kirjutas, et kuberner (Izmail) Korostovets roninud kivihunniku otsa, tõmmanud näo saatan-

likule naerule ning hõiganud: „Seal see nüüd on! Imetlege oma töö tulemust, rõõmustage!“

Järgmine pahandus tuli veel samal aastal, kui novembri alguses sarikad püsti saadi. Päewalehe järgi panid töölisel sel puhul koos kahe Tsaari-Venemaa lipuga välja sinise (tegelikult ikka vist sinimustvalge) lipu. Seda oli politseijaoskonna ülevaataja märkanud, kuid kõrgemale poole teatmata jätnud ning istus selle eest nädala arestimajas.

Smalt valmisid äriruumid
Kuna raha oli vaja, siis esimesena kiirustati valmis saama äriruume, mida hakati kasutama 1913. aasta algusest. Üldse oli Estonia rohkem rahvamaja kui teatri nägu – seal oli lisaks hulgalde väikepoodidele ka kasiino, hiljem veel Eesti parim veeremängurada ja muidugi restoranid. Terve maja avamise kätte jõudis järg hiljem. Korraldaval komis-

Varalahkunud kuulsus Theodor Altermann

Näitleja ning lavastaja **Theodor Altermann** (pildil Hamleti rollis 1913. aastal) tuli Estonia lavale 17aastase noorukina 1902. aastal, olles teatrikogemuse saanud linnakoolis õppides. Nagu tollal teater, oli ka tema niisii iseõppija – alles 1905. aastal käis ta end Berliinis täiendamas ning oli pärast seda koos Paul Pinnaga juba kutselise Estonia üks andekamaid ja olulisemaid lavajõude. „Sarmika naeratusena hallisilmne pruunilokiline 21aastane noormees, kellel oli paljulubavaid näitlejaeeldusi,“ rääkis Ants Lauter. Seejärel mängis Altermann paar aastat Saksa maal Esseni rahvateatris, kuni tuli Estoniasse Hamletiks. Märkimisväärselt mängis eestlane seda rolli esimest korda meie lavadel.

Filmiarhiiv

Altermann suri noorelt, 1915. aastal. Vikipeedia tsiteerib Volde-mar Pansot: „Tema surm on eesti teatri suurim kaotus!“

Altermann suri noorelt, 1915. aastal. Vikipeedia tsiteerib Volde-mar Pansot: „Tema surm on eesti teatri suurim kaotus!“

Altermann suri noorelt, 1915. aastal. Vikipeedia tsiteerib Volde-mar Pansot: „Tema surm on eesti teatri suurim kaotus!“

Altermann suri noorelt, 1915. aastal. Vikipeedia tsiteerib Volde-mar Pansot: „Tema surm on eesti teatri suurim kaotus!“

Altermann suri noorelt, 1915. aastal. Vikipeedia tsiteerib Volde-mar Pansot: „Tema surm on eesti teatri suurim kaotus!“

viibis kaks tundi, enne kui valguseadmed korda saadi. Alles paar tundi pärast keskööd sai seltskond asuda avamispäeva tõmbenumbriga, igapäevale viis rubla maksma läinud suure pidusöögi kallale.

Artur Adson mäletab, et Estoniasse tuleku nimel jättis Paul Pinna menuka töö Kieli linna-teatris ja Theodor Altermann tõttas koju Hamletit mängima samuti Saksa maal Essenist. Teisedki avatenduse lavajõud olid parimad, kes Eestil sel ajal võtta olid: näitejuht Karl Jungholz, Erna Villmer Ophelia ja Eduard Kurnim Poloniuse rollis.

Daamid kiirustasid avatenduseks tualette tellima. Mehed vaidlesid, kas minna frakis – või mis me talupojarahvana edvis-tame, lepime pintsakuga. Lõpuks otsustas enamik ikkagi esindus- rõivaste kasuks.

„Ning siis ilmus lavale Hamlet ise meie Altermanni kehas-tuses. Ta oli kaunitalt sale ja nõt-ke. Olemuselt ei olnud nüüdne Altermann enam milleski endi-ne särav lava noorlõvi. Muutu-nud, taltunud ja sordiini alla su- rutud...“ kirjutas Artur Adson.

Banketiks oli kuberner Korostovets jälle kõned ära keelanud, kuid Konstantin Konik sai sellest üle, kutsudes lühikeses sõnavõtu rahva laulma „Eestimaa, su mehemeel pole mitte surnud veel“ – ja kogu osavõtjaskond laulis seda mürinal.

Banketi menüü oli Adsonil säilinud: „Kanaleem pasteediga (pirukaga), „Väina“ lõhekalat väh-jakaste ja võiga, looma küpsis (ehk siis praad) rohelisega, lin-nu küpsis kompoti ja salatiga, jäätis, kohvi.“

Ja mis kõige tähtsam: sellel banketil tutvus Adson Marie Underiga.

KUI KÕRTEL OLID MÜÜRID, KUI JUHAN LIIV OMA PINTSAKU TÕI? Teatri ehitus oli 1911. aastal jõudnud vundamendist kõrgemale.

Tõnis Erilaid
AUTORIKÜLG

Ohtuleht 31